

DR. KULCSÁR J. LÁSZLÓ

Calvin Beale, a vidékszociológus (1923–2008)

Nyolcvanöt évesen hunyt el Calvin Beale, az Egyesült Államok egyik legismertebb vidékszociológusa és demográfusa. Beale a Mezőgazdasági Minisztérium USA-beli megfelelője, a Department of Agriculture kötelékében dolgozott több mint fél évszázadon keresztül.

Beale soha nem szerzett doktorátust (legmagasabb végzettsége egy mesterfokú szociológia-diploma volt az amúgy igen jónevű wisconsini egyetemen), és pályafutása alatt nem volt akadémiai vagy egyetemi tanári kinevezése sem. Munkahelye révén sokkal inkább technokratának, mint hagyományos értelemben vett társadalomtudósnak számított, így még figyelemreméltóbb, hogy elméleti szempontból is a szakma egyik legfontosabb képviselőjének tartották.

Azok közé tartozott, akik a hatvanas évek kutatási atmoszféráját átítató számítástechnikai forradalom ellenére sem ragadtak le a monitor mögött. Fáradhatatlanul gyűjtött helytörténeti érdekességeket, és kitartóan érdeklődött minden apró részlet iránt. Elképesztően sokat utazott, az Egyesült Államok több mint 3100 megyéje közül közel 2500-ban járt. Már fiatal korában magával ragadta a földrajz, térképészet és történelem. Az amerikai vidék iránti érdeklődése azonban sokak számára furcsa volt, hiszen ő maga Washington környékén nőtt fel, és wisconsini egyetemi éveitől eltekintve soha nem lakott a fővároson kívül. Különleges tehetsége volt ahhoz, hogy az országot járva apró jelekből rátapintson a társadalom egészét átszövő folyamatokra, más szóval azzal a képességgel rendelkezett, hogy másoknak pusztán helytörténeti érdekességeknek tűnő eseményekből következtetni tudott átfogó trendekre. Ezek a helyi sajátosságok és történetek aztán elraktározódtak a memóriájában, hogy időről időre előkeresve megleljenek másokat.

Beale-nek erről a képességéről számtalan történet kering a szakmában. Évente egyszer ellátogatott a wisconsini egyetemre, ahol előadása után a diákokkal vacsorázott. Ilyenkor egyenként végigkérdezte a jelenlevőket, hogy ki melyik városból és államból jött. A válaszok persze jól tükrözték, hogy az amerikai diákok az ország legkülönbözőbb részéből rekrutálódnak. Ez egyáltalán nem ejtette kétségbe Beale-t: egyfajta élő lexikonként egymás után részletezte a diákok szülővárosának és megyéjének gazdasági és társadalmi jellemzőit, fűszerezve színes helyi történetekkel.

Nem sokkal az 1980-as népszámlálás után Beale minisztériumi feljebbvalói megbíztak egy floridai céget, hogy a népszámlálási eredmények alapján határozzon meg ingázási övezeteket, feltérképezve, hogy az agglomerációs területek hogyan kötődnek a városi központokhoz. Hosszas számítógépes modellezés után a cég képviselői megjelentek Washingtonban, hogy bemutassák az eredményeket. A bemutatón ott volt Beale is, aki ránézett a térképekre, majd ujjával egy megyére bökve kijelentette, hogy a modell téves, mivel az adott megye a valóságban nem kapcsolódhat ahhoz a nagyvároshoz, amelyhez a modell alapján sorolták. A cég képviselői meghökkenve, míg washingtoni kollégái mosolyogva figyelték, ahogy Beale egymás után megjelölte a szerinte hibás eseteket. A bemutató után aztán a cég képviselői visszamentek Floridába, és kiderítették, hogy a számítógépes program algoritmusai hibásak voltak: valóban tévesen sorolta be a Beale által megjelölt megyéket.

Beale legjelentősebb felfedezése volt, amikor sokakat meglepve kimutatta, hogy a hatvanas évek végétől az Egyesült Államok vidéki népessége növekedett, megszakítva az évszázados trendet. Abban az időben a kutatók lényegében egy folyamatosan csökkenő népességű agrárvilágnak látták a vidéket, ahol a trendek jól ismertek, és a területi politika fókuszában a városiasodás állt. Beale országjáró útjai egyikén mindenkinél hamarabb vette észre az új trendet. Kevesen hittek neki, mígnem a népszámlálási eredmények őt igazolták. Munkája nyomán később új tudományos kutatási terület született, főképp, miután a hetvenes években hasonló trendeket figyeltek meg számos nyugat-európai országban is. Más talán meglepődött volna ennyivel is. Beale azonban az eredményekkel felvértezve az amerikai politikai döntéshozók számára végleg bebizonyította, hogy a vidék és az agrárium két különböző fogalom, az agrártrendek nem feltétlenül tükrözik a vidék tényleges állapotát, és a vidékfejlesztés jóval többet jelent a szűk értelemben vett agrárpolitikánál.

Ízig-vérig karrier-köztisztviselő volt. Minden nap félórával hamarabb állt munkába, hogy az amúgy jogos ebédszünet révén ne éljen vissza az adófizetők pénzével. Ahogy egyik kollégája megjegyezte: „az adófizetők minden egyes befektetett centjüket visszakapták vele, sőt még sokkal többet is”. Nem házasodott meg, és gyermekei sem voltak. Talán ez is közrejátszhatott abban, hogy az amerikai vidéken tett útjait saját pénzéből fedezte, egyfajta közszolgáltatnak tekintve munkáját.

Jellemző módon kedvenc hobbjai is a munkájához kötődtek. Minden helyen, ahol csak járt, lefényképezte a megyeházákat, és az évek alatt egyfajta vizuális szociográfiát folytatva a lehető legteljesebb gyűjteményt állította össze. Ez a gyűjtemény ma is látható a minisztérium honlapján, életművének egyik különös, de impozáns mementójaként.

Beale diákok és fiatal kutatók több generációját inspirálta. Ez az inspiráció részben tudományos munkásságán keresztül érvényesült, ahol nagyon is tudatában volt saját képességeinek. Egyszer, amikor egy újságíró élő legendának nevezte, rá jellemző módon csak annyit válaszolt: „inkább vagyok élő, mint halott legenda”. Ugyanakkor arra is ösztönzött másokat, hogy utazzanak, és szerezzenek tényleges tapasztalatokat a vidék életéről, ne pusztán az írósztal mögött készítsenek szakpolitikákat. Rendkívül élvezte, ha összegyűjtött történeteit mesélheti, különösen, ha látta, hogy ezáltal a hallgatóság rádöbben az apró összefüggésekre. Ez a tudás azonban nem tette önhitté: oktatott, de soha nem kioktatott másokat.

E sorok írója abban a szerencsés helyzetben van, hogy volt alkalma többször is találkozni Calvin Beale-lel. Demográfiai és szociológiai konferenciákon 80 éves kora felett is hihetetlen szellemi frissességgel adta elő legújabb kutatási eredményeit. Egyenrangú vitapartnerként bánt akadémikusokkal, főtisztviselőkkel és diákokkal egyaránt. Bár sokszorosan elismert szaktekintély volt, soha nem ült a babérjain, ugyanolyan keményen dolgozott, mint egy kezdő doktorandusz.

Mikor nyugdíjba akart vonulni, hogy az új generációnak átadja a helyét, éppen fiatal kollégái beszéltek rá, hogy maradjon. Személye intézmény volt az intézményben, mivel senki nem tudott nála többet az amerikai vidékről. Soha nem is vonult nyugdíjba, halála napjáig a minisztérium aktív kötelékében volt. Elkötelezettségét mi sem jellemzi jobban, mint unokaöccse megjegyzése: „ő az egyedüli ember, aki a halálos ágyán azt mondta, hogy több időt kellett volna töltenie a hivatalban”.

Kulcsszavak: vidékszociológia, vidékfejlesztés, Wisconsin, USA.

Resume

Calvin Beale, an American demographer and sociologist, who was the first to recognize the transformation of rural America, died at the age of 85.

He worked at the Department of Agriculture for more than 50 years. He travelled to almost 2500 of the more than 3100 counties of the US, and had exceptional ground knowledge about rural places. Beale was also known about his collection of photographs of county courthouses. He inspired generations of students and young researchers to go out and get first-hand experience about rural life – something he considered essential to both scholarship and policy making.